

Vera Enkvist

MAISEMA JA TUNNELMAN MERKITYS

Kuvataiteen koulutusohjelma

2018

MAISEMA JA TUNNELMAN MERKITYS

Enkvist, Vera
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Kuvataiteen koulutusohjelma
Toukokuu 2018
Sivumäärä: 33

Asiasanat: maisemamaalaus, luonnonympäristö, valo, vuodenajat

Opinnäytetyön kirjallisessa osuudessa käsitellään maisemaa lähinnä taiteilijan näkökulmasta.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan maiseman merkitystä taiteessa ja yleisemmin itse käsitettä. Tekstissä keskitytään erityisesti maalaustaiteen tapaan käyttää maisemaa toistuvasti inspiraation lähteenä. Kirjoitus kiinnittää myös huomiota taiteelliseen luomisprosessiin ja tunnelman tärkeyteen. Siinä sukellaan syvemmälle maiseman hierarkiaan. Lisäksi kirjoittaja avaa myös omaa työskentelyprosessiaan maisema ja tunnelma lähtökohtana.

LANDSCAPE AND SIGNIFICANCE OF ATMOSPHERE

Enkvist, Vera

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in BFA

May 2018

Number of pages: 33

Keywords: landscape painting, environment, light, seasons

The purpose of this thesis is to discuss landscape in a way the artist sees it.

In the text we take a look at the importance of landscape in art and more generally the concept itself. This thesis focuses especially in the way painting repeatedly uses the landscape as a source of inspiration. This writing also draws attention to the artistic process and the importance of the atmosphere. It dives deeper in the hierarchy of landscape. In addition, the author opens her own working process with the landscape and atmosphere as a central starting point.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 VALOSTA JA VUODENAJOISTA.....	6
3 TUNNELMAN SYNTY.....	8
4 MAISEMAN KÄSITE.....	10
4.1 OBJEKTIIVINEN MAISEMA.....	11
4.2 SUBJEKTIIVINEN MAISEMA.....	12
4.3 REPRESENTATIIVINEN MAISEMA.....	13
5 MAISEMA TAITEESSA.....	15
5.1 AISTIMAAILMA OSANA MAISEMAA.....	16
5.2 MAISEMAMAALAUUS.....	18
6 MAISEMALLISET MUUTOKSET.....	22
7 TAITEELLINEN OPINNÄYTETYÖ.....	26
7.1 LÄHTÖKOHTANA TUNNELMA.....	26
7.2 TYÖSKENTELYPROSESSI.....	27
7.3 AJATUSPROSESSI MAALAUSTEN TAKAA.....	29
8 LOPUKSI.....	31
LÄHTEET.....	32

1 JOHDANTO

Aiheikseni olen valinnut lukuisten kiinnostavien aihepiirien joukosta maiseman ja tunnelman merkityksen taiteilijan työskentelyssä. Taitelijoita joista itse inspiroidun paljon ovat muun muassa Elias Muukka, Akseli Kallengallela ja Minna Sjöholm. Heidän kaikkien teoksissa yhdistyy maisemien käsittely persoonallisella vaikkakin realistisella tavalla.

Tekstissä käsittelen maiseman taustoja, miksi sitä tehdään ja miten me sen käsitämme. Tahdon tutkia tunnelmaa, joka syntyy maisemamaalauksessa ja katsoa miksi se on meille suomalaisille niin ominainen kuvataiteen muoto. Miten näemme meidän maisemamme ja miten historia on ohjannut ajatteluamme aiheen ympärille. Haluan myös tuoda ilmi miten eri tavalla taiteilijat voivat aihetta käsitellä ja miten sen merkitys on muuttunut hyvinkin näkyvästi.

Maisema on omassa työskentelyssäni hyvin tärkeä elementti. Maisemamaalaukset ovat aina rauhoittaneet ja kiehtoneet minua aivan kuten luontokin. Lisäksi oma taiteellinen opinnäytetyöni liittyy vahvasti aiheeseen. Avaan myöskin omaa taiteellista opinnäytetyötäni kirjoituksessa. Tahdon välittää ajatuksiani työn takaa. Miltä tuntuu maisema, miten me sen koemme?

2 VALOSTA JA VUODENAJOISTA

Näyttely ”Kesäpäiviä” oli Serlachius museossa esillä vuonna 2017. Siitä on kirjoitettu kirja, joka kertoo näyttelystä. Näyttelyssä yhdistyy kahdeksan pohjoismaista taidemaalaria eri sukupolvista ja hyvin erilaisilla lähestymistavoilla. Kirjan on kirjoittanut taidekriitikko ja kuraattori Timo Valjakka.

Esimerkiksi valon tärkeys teoksissa ja työskentely-ympäristössä tulee monella tapaa ilmi kirjassa. Valo onkin hyvin tärkeä elementti taiteessa. Siksi vuodenaajoista juuri kesä koetaan usein hyvin tärkeänä, sitä kaivataan, muistellaan ja odotetaan. Kauneuteen ja sen kokemiseen kätkeytyy tärkeä voimalähde elämälle. Kaipuun tunne on meihin sisäänrakennettu mutta se vahvistuu aina vähän väliä. Tarve kokea kauniita asioita johtuu sisäisestä kutsusta. Jokainen kokee kauniit asiat tietenkin omalla tavallaan, ja myöskin kauniina pitämämme asiat eroavat toisistaan yksilökohtaisesti. Kuitenkin kaikki kokemamme kauneus toimii eräänlaisena suojakilpenä pahoja asioita vastaan. Esimerkiksi niinkin yksinkertaisesta asiasta kuin kesäisestä maisemasta varmasti jokainen meistä voi edes hieman ladata akkunsa kylmää ja pimeää talvea varten. Kesä onkin Pohjoismaissa jo pitkällä taidehistoriassa koettu kauniiksi asiaksi. (Valjakka 2017, 8-10)

Kirjassa esitettyihin väitteisiin on suurimmaksi osaksi helppo samaistua. Siinä sanotaan myös taiteilijoiden tuntevan vuoden kierron ja mielestäni sen voisi ehkä ilmaista paremmin sanavalinnalla ”erityisesti taiteilijat”. Minulle kesä antaa energiaa valon kautta ja inspiroi minua syvästi. Olen huomannut, että eri vuodenaajat vaikuttavat inspiraatioon ja olemiseen hyvin paljon taiteilijoiden keskuudessa. Sen huomaa myös taideteoksista.

Valo vaikuttaa meihin eniten, vaikka maa, meri ja ilma myöskin muovaavat meitä ihmisinä. Silloin kun olemme olleet kauan poissa tunnemme palatessamme tunnistamme oman leveysasteemme valon, vaikka se suodattuisi paksun pilvipeitteen lävitse. Esimerkiksi ilman lämpötilan ja tuulen voiman voi arvioida valon kautta. Tällaiset kokemukset elimistömme tallentaa jonnekin mielen sopukoihin jo kauan ennen kuin meillä on sanoja millä kertoa niistä. Suurin osa meistä ei muista varhaista lapsuuttaan, mutta silti meillä kaikilla on sieltä asti muistoja jotka muistuvat tunnelmina, valon kautta. (Valjakka 2017, 8-10)

Minusta on mielenkiintoista esittää, että valon kautta muistaisimme jopa asiat jota emme muuten muista. Se selittäisi ihmisten kokemia etiäisiä ja erilaisia aistimuksia. Vauva-ajastamme emme muista juuri mitään. Mutta ehkä valo voi muistuttaa meitä siitakin ajasta, emme vain pysty paikantamaan sitä muistoa.

3 TUNNELMAN SYNTY

Tunnelma ja sen synty on mielestäni hyvinkin kiehtova aihe. *”Yllättävät asiat ovat suuria kokemuksia – hyvässä ja pahassa. Elämäämme todella muuttavat tapahtumat ovat usein odottamattomia.”* (Kivistö 2011, 16) Koen monella taiteilijalla olevan tarve rikkoa rajoja ja tutkia tuntematonta. Yllättää. Itselleni mukavuusalueelta poistuminen on aina ollut tärkeässä roolissa kehittymiseen. Kehittyminen on luonnollisesti tärkeää, niin taiteessa kuin taiteen ulkopuolella. Ihmisillä on usein halu kehittyä asiassa kuin asiassa. Meillä on myös usein tarve ymmärtää mitä koemme tai havaitsemme. Tällöin opimme uutta.

Kivistö vertaa taideteoksen juonellisuutta puuhun, jossa sivujuonet ovat oksia. Rönsyily teoksessa tuo lopputulokseen runsautta. Sen avulla kokonaisuudesta muodostuu mielenkiintoinen. Tuo rakenne toistuu kaikkialla luonnossa ja hyvin usein taiteessakin. Hän ei pidä teemaa välttämättömänä, vaikka se antaakin turvallisen pohjan. Hänen mielestään rakenne ei ole kangistava vaan juurikin päinvastainen. *”Tavan ja tyylin varjeleminen perustuukin vastavuoroisuuden ajatukseen, joka ilmaistaan hienosti myös sananlaskussa: varjele tapaa, niin tapa varjelee sinua.”* (Kivistö 2011, 20)

Näyttelykirjassa, Maisema, tuleekin esiin jo esipuheessa maiseman merkitsevän, etenkin meille suomalaisille, jonkinlaista meditaatiohetkeä, tässä ja nyt-hetken tavoittamista, kiireettömyyttä ja lepotaukoa. Tähän tulkintaan on helppo samaistua. Itse maisema-käsite viittaa katseen kohteeseen ja kokonaisvaltaisesti aistittuun ympäristöön. Nykytaiteen maisemassa haastetaan katsoja tarkastelemaan myös omaa katsomistapahtumaa ja omaa osallisuuttaan maisemaan. (Haila 2006, 22-23)

Kuten jo aiemmin mainitsinkin, maisema – taideteoksessa tai ihan aitona alkuperäisenä edessäni, rauhoittaa minua. Se on itselleni siis ainakin juuri tuollainen meditaatiohetki. Luonnon keskellä saatan sulkea hetkeksi silmäni ja nauttia ääni-, tunne- ja tuoksumaisemasta, sitten taas avata silmät katsoakseni maisemaa silmiäni edessä.

Ajatellessamme maisemaa meille tulee usein mieleen jonkinlainen eteemme asetettu näkymä. Maisema on kuitenkin niin paljon muutakin, muita aisteja. Ehkä kuulemme lintujen laulun, heinäsiirkojen sirityksen tai tunnemme tuulen vilvoittavan. Ympäristö on kokonaisuus, eikä pelkästään visuaalinen kokemus. Kokemuksen voi välittää niin monella eri tavalla; vaikkapa videoimalla maisemallisen tapahtuman tai esittämällä ajallista jatkumoa muulla tavoin. Perinteisemmällä maisemalla katsoja voidaan houkuttaa ajattelemaan rajauksen ulkopuolelle jääneitä maisemia tai olosuhteita. Kuva maisemasta tai näkymästä voi monesti tuntua nostalgiselta katsaukselta menneestä, etenkin viattomuuden menettämisen jälkeen. (Karjalainen, Kiasma 2006,12-15)

Mielestäni video ja ääniteokset vievät usein hyvin voimakkaasti niissä kuvattuun ympäristöön. Kun syvenny kuuntelemaan ääniteosta, voi huomata olevansa jossakin mielenmaisemassa. Esimerkiksi tällä tavoin katsoja voidaan siis houkuttaa ajattelemaan olevansa ulkopuolisessa maisemassa. Maisemaa videoidaan myös luontodokumentteihin tai elokuviin. Videot ja ääniteokset maisemasta tuovat uudemman tavan kuvata maisemaa. Niissä maisemaa ei pysäytetä samalla tapaa kuin vaikkapa yksittäisessä maalauksessa. Sen sijaan teossarjalla voidaan videon tapaan esittää jatkumoa ja tunne liikehdinnästä voi olla läsnä myös yksittäisissä teoksissa.

4 MAISEMAN KÄSITE

Käsitteen määrittelyssä ei ole kyse akateemisesta saivartelusta. Määrittely on tarpeellista ja erityisen tärkeää, kun maiseman kanssa työskentelevät julkinen sektori ja viranomaiset maiseman suojelun ja hoitamisen yhteydessä. Suojeluohjelmissa viranomaiset arvottavat ja luokittelevat maisemia ja määrittelevät samalla niiden käytön periaatteita. Maisemaa määrittävät myös lakiin perustuvat suojeluohjelmat, luonnonsuojelu- ja Natura-alueet. Maisema ajatellaan usein fyysisesti meitä ympäröivänä ympäristönä ja näkymänä. On kauniita maisemia, maisemallisia nähtävyyksiä ja maisemapostikortteja. Maisema on vuorovaikutuksessa kanssamme. Voimme nähdä sen, kävellä siinä ja se muuttuu ajan myötä. (Louekari 2009, 194-195)

Ei sitä tavallisesti edes ajattele kuinka monimuotoisesti maisema-sanana voidaan tulkita. Vaikka olenkin aina pitänyt maisemamaalauksista ja ympäristöstä, en ole suoranaisesti miettinyt kuinka eri ammattialoilla esimerkiksi näkee maiseman niin eri tavalla. Toisaalta joskus on tullut ihmeteltyä, että mitä maisema merkitsee esimerkiksi politiikassa, rakennusalailla ja maanviljelyssä. Kuinka he arvottavat sen? Miten voidaan määrittellä maisemalle arvo?

Maiseman todellisuus ei tarkoita, että se esittää todenmukaisesti ihmisiä ympäröivää maailmaa. Se muuttuu todeksi, kun sillä on vaikutusta meidän käyttäytymiseen ja tekemiseen. Nykyään maisema on inhimillinen luomus. Me ihmiset olemme tuottaneet nykypäivän maiseman ja se puolestaan meidät. Olemme siis riippuvaisia meitä ympäröivästä maisemasta. Kuitenkin maisema on jotakin mitä koemme ja muokkaamme tekemisillämme kaiken aikaa. Me määrittelemme maiseman ja miten siihen suhtaudumme, niin kuvataiteessa kuin ylipäättänsä elämässä. (Haila, Kiasma 2006, 18-20)

Vuorovaikutus on mielestäni tärkeää maiseman ja ihmisen välillä. Oikeastaan olemme tahtomattammekin vuorovaikutuksessa maiseman kanssa. Tavallaan on hienoa, kuinka maiseman kuvaamisesta näemme palan historiaa, aika suurenkin palan. Mielestäni se on itsestäänselvyys, että olemme riippuvaisia maisemasta. Maisema ainoastaan määrittelynä on riippuvainen meistä, muuten se ei ole. Mutta minusta on itsestään selvää, että jokainen roska ja jokainen rakennus vaikuttaa meitä ympäröivään maisemaan.

Kirjassa "Maiseman Arvo[s]tus" todetaan jo pelkän "maisema"-sanan olevan maantieteellisestikin ajatellen hyvin moniulotteinen. Näkökulmia esitetään kirjassa olevan käsitteeseen kolme; objektiivinen maisema, subjektiivinen maisema ja representatiivinen maisema. Jos näistä enempää variaatioita lähdetään pohtimaan, niin se vie meidät lopulta pohtimaan tieteenfilosofisia kysymyksiä. Kukin näkökulma on yhtä lailla totta ja yhtä aikaa olemassa, ne eivät sulje siis toisiaan pois. Samaa maisemaa voi siis tarkastella kaikista näistä näkökulmista. (Karjalainen 1997, 8)

4.1 OBJEKTIIVINEN MAISEMA

Objektiivinen maisema on määritetty olemaan sekä kulttuurin että luonnon muodostamia alueellista suhdetta. Siinä maisemaa ei pidetä havaitsijan näkemänä näkymänä, vaan monien näkymien havainnoinnista juontuneena yleistyksenä. Esimerkiksi maanviljelijät näkevät maiseman usein objektiivisena maisemana. Tätä havainnointitapaa käyttäen kiinnostaa vain maiseman konkreettiset muodot, eikä sen sisältämät merkityssisällöt. Tästä käytetään myös ilmaisua puhtaan maantieteen systematiikka, missä maisema on "näkyvä kaukoympäristö eli kaukonäkymä". Maantieteilijät siis tarkastelevat maisemaa objektiivisesti, se tutkii luonnon esineellisyyttä. Jos maisemasta tehdään taideteos, se ei enää ole maantieteellinen maisema, eikä myöskään objektiivinen maisema. Taiteellista ilmaisua ei voida ajatella

maantieteellisenä, sillä siihen liittyy tavalla tai toisella aina henkimaailma. (Karjalainen 1997, 9-10)

Kun itse koitan ajatella maisemaa tästä näkökulmasta, tunnen että suljen pois liikaa. Varmasti monelle taiteilijalle tämä näkökulma tuottaa päänvaivaa. On ymmärrettävää, että joillekin tämä tarkastelutapa on helpompi kuin toisille. Taiteilijat ovat mielestäni usein herkkiä ja aistivat ympäristöönsä moniulotteisesti. Ehkä juuri tästä syystä taiteilijoiden on vaikea sulkea aistimaailmaa pois. Mutta niin se on myös monella muulla herkemmällä ihmisellä.

Objektiivisesta maisemasta voidaan myös käyttää nimitystä "näkyvä maisema". Se määrittää sen yhtä lailla vain fyysisinä erottuvina todisteina ihmistoiminnasta. Tähän kulttuurimaisemaan ei kuulu sosiaalinen konteksti, uskomukset eivätkä perinteet. Objektiivinen tapa tarkastella maisemaa on kokonaisuudessaan suppea, eikä sillä näkökulmalla selitetä maisemallisia muutoksia. (Puolamäki ja Raike 2009, 217-218)

4.2 SUBJEKTIIVINEN MAISEMA

Subjektiiivinen maisema on suhteessa henkiseen ympäristöön. Humanistinen maantiede käsittelee arvosuhteen sisäpuolelta ja näin maisema onkin nyt kulttuurin suunnasta avautuvaa luonnon ja kulttuurin rajamaastoa. Tällä tavoin maisema on havaitsevan subjektin luomus. Nyt ei siis enää ole kyse luonnonesineellisyydestä vaan kulttuurinesineellisyydestä. (Karjalainen 1997, 10)

Jos puhutaan esimerkiksi taiteilijan maalaamasta maisemamaalauksesta, niin taiteilija on ikään kuin todistaja, jota ilman maisemaa ei ole olemassa. Kaikilla on omat maantieteelliset maisemansa, jotka ovat enemmän mielen kuin 'maan' maisemia. Myöskin muisti ja tunne ovat subjektiivisen maiseman

rakentajia, siten subjektiivinen maisema on biografinen. Estetiikka on tärkeää, sillä hetkellinen kokemus voi tosiaankin olla meidän koko olemisen 'totuus'. Tähän tapaan nähdä maisema liittyy se, jota psykologiassa kutsutaan projektioksi. Siinä ihmismieli hienosti kohdistaa itsensä ulkopuolelle sitä, mikä syntyy omassa sisäisyydessä. Taiteilija esimerkiksi kokee vuodenajat luonnossa todella vahvasti, ja projisoi sitä omassa työskentelyssään. Sisäisesti koettu asia siis luodaan ulkoiseksi kuvaksi. Mielenmaisemasta konkreettiseksi kuvaksi. (Karjalainen 1997, 10-12)

Tämä näkökulma antaa heti aivan eri ulottuvuuden maiseman tarkasteluun. Sillä tavoin varmasti moni yksilö maisemaa katselee. Näemme sen oman suhtautumisen kautta ja tunnemme eri tuntemuksia tarkastellessamme maisemaa. Ei mitenkään ihme, että maisemamaalaus luokitellaan subjektiiviseksi maisemaksi. Maalaus on aina kuitenkin taiteilijan näkemys. Niin on myös mikä tahansa muu taideteos. Esimerkiksi musiikkikappale on subjektiivinen näkemys, siihen sisältyy omaa tulkintaa. Mutta mielestäni edes taideteos ei ole kuitenkaan pelkästään subjektiivinen näkemys. Ihmisillä on yhteneviä tapoja tarkastella asioita ja se vaikuttaa myös omaan sisäiseen tulkintaamme. Toki se on yksilöstä itsestään kiinni, että paljonko hän ottaa vaikutuksia muista ja ympäristöstään.

Maisemaa ei humanistin mielestä ole hyvä katsoa pelkästään puhtaasti objektiivisena näkymänä. Siihen liittyy sosiaaliset ja kulttuuriset erot, kokemukset ja ihmisten arvot. (Louekari 2009, 194)

4.3 REPRESENTATIIVINEN MAISEMA

Representatiivinen maisema tuodaan esille kaikenlaista maisemaa kuvatessa, tulkitessa ja selittäessä. Sitä tehdään niin tieteessä kuin taiteessa. Tässä käsittelytavassa yhdistyy oikeastaan kaksi edeltävää tapaa ilman että ne poissulkevat toisensa. Ihan puhdasta havaintoa ei maisemaan ole, sillä jokainen näkökulma liittyy aina joillain tavoin toiseen näkökulmaan. Vaikka

vain ottaisi valokuvan maisemasta tai maalaisi fotorealistisen maiseman, se sisältää silti kulttuurin suunnasta tulevaa merkityksellisyyttä, eikä ole siten täysin objektiivinen. (Karjalainen 1997, 12-13)

Kulttuurituotteena maisemaa käytetään räikeästi. Representatiivista tapaa siis käytetään hyväksi maiseman tuotteistamisessa. Siinä yhdistyy juurikin mielikuvat, imago ja identiteetti. Maiseman tuottaminen fyysisesti ja psyykkisesti on myös kulttuurituotantoa. Sitä voidaan tuotteistaa liittämällä siihen ideologisia ja kaupallisia pyrkimyksiä. Maisemaan liitettyjen mielikuvien ympärille rakennetaan vielä yhtenäisyyttä ja sitä imagoa hyödynnetään yhä tiuhempaan tahtiin. (Louekari 2009, 195)

Tuotteistaminen kuulostaa mielestäni rajulta, kun sen yhdistää maisemaan. Mutta sitä me näemme päivittäin. Maisemaa hyödynnetään monenlaisissa mainoksissa. Aina niiden markkinalliset pyrkimykset eivät edes ole niin jalot maisemaa ajatellen. Nykypäivänä toisaalta ollaan menossa siihen suuntaan, että kehitetään ympäristöystävällisempiä vaihtoehtoja kaikkeen ja silloin maiseman hyödyntäminen mainonnassakin on suotavaa. Kuitenkin ihanteellisinta olisi, jos maisemaa enemmän hyödynnettäisiin vain markkinointitarkoituksissa, jotka ovat ympäristön itsensä eduksi.

5 MAISEMA TAITEESSA

Kulttuurin kasvateille, luonnollisin maiseman käsittelyn näkökulma tulee kuvataiteesta. Tätä voimme kutsua nimellä 'katseen maisema' ja se rajataan kehyksellä. Se mitä katsoja pitää olennaisena rajataan kehyksen sisään. Tämäntyyppinen maisema on jonkin etäisyyden päässä sitä katsovasta. Englanninkielen 'landscape' tulee etäisyyden ottamisesta. Maisemamaalaus onkin vakiintunut taiteen lajityypiksi jo 1600-luvulla. Mutta jo 1500-luvun loppupuolella maisemaa alettiin käyttää kuvaamisen kohteena. (Haila, Kiasma 2009, 22-26)

Olen huomannut, että sanan "maisema" kuultuamme näemme mielessämme usein kehystetyn maalauksen maisemasta. Hieman stereotyyppisesti itsekin näen maiseman usein juurikin kehystettynä maisemamaalauksena edessäni. Kai sellainen on vain iskostunut mieleen, kun itsekin olen paljon viehättynyt vanhoista maisemamaalauksista. Ei siis tavallaan mikään ihme, että alitajuntani näyttää sen sellaisena minulle. Usein jopa innostun nähdessäni harvinaisen kaunista maisemaa luonnossa liikkeessani, nostan käteni ja rajaan käsilläni näkökentältäni kuvan jonka painan mieleeni ikään kuin kehystetyksi maalaukseksi. En ole aiemmin kuullut tai tullut ajatelleeksi, että 'landscape' tulee tuosta etäisyydestä maisemaan.

Pelkistetysti ja symboleista rakentunut maisema on aiemmin usein ollut sisällöltään uskonnollinen. Toki myös yhteisölliset toimeentulokäytännöt, kuten kalastus, metsästys ja maanviljely on tuonut maiseman jäljittelyn muun muassa jo keskiajan loppupuolen seinämaalauksiin. Myös renessanssiajan "maailmanmaisemat" edustivat tätä arkisen elämän maailmankuvan kuvaamista. Kirjallinen ja kuvallinen maiseman esittäminen ovat jo aikojen saatossa olleet sidoksissa toisiinsa. Ne ovat vaikuttaneet toisiinsa jo pitkään. Tekstejä on kuvitettu ja maalauksista kirjoitettu. (Haila, Kiasma 2006, 23-32)

Minun käsitykseni mukaan kaikki taiteen lajit ovat aina vaikuttaneet myös toisiinsa. Mutta mielenkiintoiseksi koen sen, kuinka maisemaa on jäljitelty ilman taiteellisia pyrkimyksiä. Sitä on kuvattu eri pyrkimyksin. Mielenkiintoisina pidän myös symboleista rakentuvia maisemia. Nämä symboleista rakennetut maisemakuvat ovat omasta näkökulmastani taiteellisestikin kiinnostavia, vaikka eivät suoranaisesti taiteellisin pyrkimyksin oltaisikaan aikanaan tehty.

5.1 AISTIMAILMA OSANA MAISEMAA

Taiteellisessa toiminnassa on kyse välittämisestä. Taide välittää tiedon jostain suuremmasta. Maisemamaalarit tahtovat välittää kokemaansa tai kuvittelemaansa maisemaa. Taiteilija luo informaatiolle tai ajatukselle jonkinlaisen muodon tai rakenteen ja se siirtyy aistimaailmaan. Aistimaailmasta se voidaan myöskin kokea. Ikään kuin taide käsittelisi jonkinlaista salaista ulottuvuutta. (Kivistö 2011, s. 26-27)

Tätä aistimaailmaa käsittelin lyhyesti alaotsikolla ”Subjektiiivinen maisema”. Koska aistimaailma on laajempi kokonaisuus ja sen vaikutus taiteeseen on suuri, haluan syventyä siihen hieman enemmän. Kuten Kivistö toteaa, maisema voidaan kokea aistimaailman kautta ja taide käsittelee sitä mystisellä tavalla. Maisema on jo valmiiksi koettavissa ja kun taiteilija sen maalaa, hän lisää siihen jotakin. Kun taidetta koetaan taiteen tekijä ja taiteen tarkastelija täydentävät teoksen merkitystä. Taideteos, niin maisemamaalaus kuin mikä tahansa muukin, saa todellisen merkityksen vasta sen katsojista. Syntyykin kysymys: onko taide taidetta, jos se ei ole kenenkään koettavana? Eikö kuitenkin itse luomisprosessi jo tee siitä taidetta?

Maalaus esittää taiteilijan kokemaa aistimusta tai ajatusmaailmaa. Eija Kämäräisen kirjoittamassa kirjassa ”Akseli Kallen-Gallela” kerrotaan kauniisti Gallénin ajatuksista: Luonto ja hurmioitunut tunne kuulumisesta yhteen sen kanssa sävyttivät Axel Gallénin elämää ja taidetta. Hän puhui ihmisen ja

luonnon välisen yhteiselämän juhlahetkistä, jolloin 'saattoi tuntea kuinka sielu ikään kuin samalla kertaa sekä sukeltaa syväälle että lentää korkealle kaikkeuteen'. (Kämäräinen 1994, s. 8-12)

Koska itse koen ympäristöni hyvin vahvoina aistimuksina, on minun mielestäni mukava lukea ja kuulla muiden taiteilijoiden tavasta aistia ympäristöä. Hyvin pitkälti samaistun niihin. Tunnelma ympäristössä luo aina tietynlaisen olotilan. Esimerkiksi Akseli Gallen-Kallelan kauniit sanat maisema-aistimuksistaan ovat hyvin samaistuttavia. Taiteellinen tulkinta tarvitseekin usein jonkinlaisen aistimuksen tulkittavasta kohteesta. On esimerkiksi vaikeaa maalata ihmistä, jota ei ole ikinä tavannut. Silloin täytyy tukeutua vain mielikuvaan, jonka rakentaa alitajunnassaan perustuen muiden aistimuksiin.

Maisema on todellinen, koska me ihmiset elämme materiaalisina materiaalisessa maailmassa. Kuitenkaan maisema ei ole pelkästään materia. Se muodostaa merkityksensä ihmisen näkemyksen mukaan. Maisemäkäsitystä tuotetaan ja pidetään yllä eri tavoin. Variaatiot Suomi-neidosta, näkymä Näsijärvelle tai esimerkiksi pop-musiikissa maisema on suosittu esittämisen ja kuvaamisen kohde. Eppu Normaali kuvaa lauluissaan esimerkiksi puhtoisia lähiöitä, Ultra Bra kuvaa urbaanimpia maisemia ja Tapani Kansa maalaismaisemaa. Maisemaa kuvataan siis myös musiikissa, se inspiroi kaikkia taiteen lajeja. (Louekari 2009, s. 196-197)

Koska maisema käsitetään eri tavoin, eri prioriteetein ja tuntemuksin, niin se myös esitetään eri tavoin. Tämä väite on minusta helppo sisäistää. Maisema, joka meitä ympäröi on meille jokaiselle hieman erilainen. Sen voi todistaa vaikkapa menemällä naapurille juttelemaan taloyhtiön pihamaasta. Väittäisin, että teidän käsityksenne eroaa edes hitusen, vaikka pääpiirteittäin olisittekin esimerkiksi yhtä mieltä talkootöiden tehneen maisemalle terää.

5.2 MAISEMAMAALAUUS

Luonnon roolin vuoksi painotus myös kuvataiteen maisemakuvissa on ollut luonnon- ja agraarimaisemiin painottunutta. Kansallisromanttisissa maisemamaalauksissa on siis luonnollisesti korostettuina erämaat ja luonto. Esimerkiksi suomalaisille erämaa on turvapaikka, joka on täynnä mahdollisuuksia, sekä kunnon kohentaja. Tyypillisimpiä tapoja kuvata maisemaa on korkealta paikalta jylhä metsä- ja järvipanoraamana. Juuri tämän tyyppiset maisemat tuottavat suomalaista maisemäkäsitystä ja niitä katsoessaan tuntee varmasti moni olevansa kotona. (Louekari 2009, s. 199)

Juuri jylhyys on mielestäni oikea sana kuvaamaan hiemankin vanhempia maisemamaalauksia. Toki niitäkin on erilaisia ja myös nykyään tuotetaan jylhiä maisemamaalauksia. Mutta osittain kunnioitus luontoa kohtaan oli ennen vieläkin dominoivampi. Voisin kuvitella tämän johtuvan siitä, että ennen oltiin niin paljon luonnon armoilla. Nykyään kunnioitus on erilaista, näemme tulkintani mukaan maiseman kauniina ja välttämättömänä, mutta emme enää samalla tavoin kuin ennen.

Maisemaa ja luontoa pidetään toisinaan jopa synonyymeina toisilleen. Maisema on nimittäin mielletty luonnon elementeistä muodostuvaksi ympäristöksi. Kuitenkin on myös olemassa teoksia, joissa luonnon elementtejä kuvataan niin läheltä, ettei ympäristöä voi juurikaan erottaa ja maisemallisuus hämärtyy. Tuolla tavoin halutaan päästä lähemmäs luonnon totuutta. Se ei ole klassinen tapa kuvata maisemaa. Usein sellaiset maalaukset ovat hieman abstrakteja. (Johansson 2011, 162-163)

Tällainen hieman abstrakti tapa kuvata maisemaa juurikin maalauksissa, on minusta kiehtovaa. Sellaisista maisemista voi nähdä itselleen olennaisimman ja soveltaa kuvaa mielessään oman mielikuvituksensa mukaan. Näistä teoksista katoaa tosiaan klassinen maisema ja tavallaan näen, että ne ovat

usein enemmän mielen maisemia. Lähikuva voi olla utuinen ja pelkistetty, niin ettei sen kuvauskohde paljastu kokonaan maalauksesta.

"Maailmassa, elämässä ja luonnossa ei olekaan muuta kuin kauniita satuja, ja kun ovi aukenee mene sisään ja ota sielusi täyteen." -Akseli Gallen-Kallela (Wahlroos, Gallen-Kallelan Museo 2011,10-11)

Akseli Gallen-Kallelan työt ovat aina olleet minulle itselleni esikuvana taiteessa, myöskin hänen maisemamaalauksensa ovat mahtavia. Ne ovat samalla hyvin perinteisiä ja kuitenkin jollain tavalla modernejakin. Rentous ja tunnistettava kädenjälki luo niihin aivan oman tunnelmansa. Myöskin Elias Muukan työt ovat minun mielestäni aina olleet hyvin kiehtovia. Hän onkin tehnyt lähinnä maisemia. Paljon kuutamaita ja suomalaisia kansallismaisemia eri tunnelmissa. Hänen maalaamiaan kuutamasiltoja katsellessa tulee lähes poikkeuksetta hyvälle tuulelle.

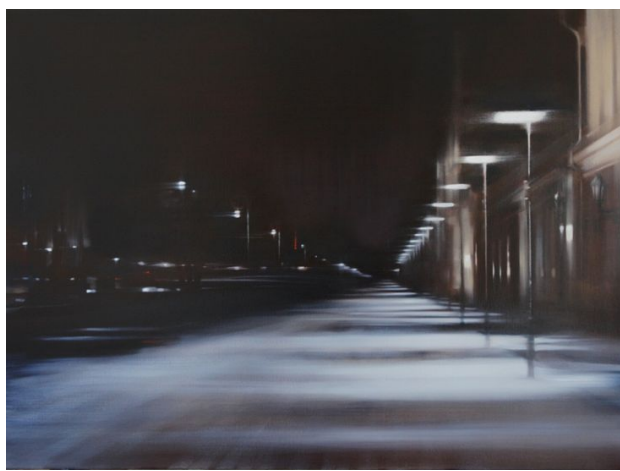
Nykypäivän taiteilijat maalaavat maisemaa rikkoen tätä kansallisromanttista ja ehkä hieman kangistunutta kuvaa. Esimerkiksi Ville Rätty pohtii maalauksissaan modernia maailmaa, urbaania maisemaa ja kansallismaisema käsitettä. Hän esittää kysymyksen *"Mitä maisema nykyään on ja miten se kuvaa yhteiskuntaa?"* ja vastaa siihen sitten oman näkökulmansa *"Katson peltoa, näen voimalinjat. Katson jokea näen rautaisen sillan. Metsämaisemassa pilkottaa radiomasto ja kun usva lankeaa merenrantaan piirtyy esiin graafinen nostokurki. Näitä kaikkia yhdistää yhteyden tematiikka. Näen maiseman haikeana mutta kauniina."* (Rätty 8.5.2018)

Töissään hän tuokin hyvin vahvasti esiin nykypäivän maisemaa, vahvoja elementtejä kuten mustat teollisuusrakennukset ja värikkäät taivaanrannat hänen maalauksissaan saa miettimään: Onko maisema enää ollenkaan sama kuin ennen? Sillä onhan se muuttunut. Monella tavalla onkin. Sitä vaan

ei aina tule ajatelleeksi ja mieli saattaa yrittää sensuroida ylimääräiset nostokurjet. Vaikka työt ovat osittain viitteellisesti tehtyjä, niistä välittyy selkeä maisema ja tunnelma.

Kuva 1. Ville Rätty, Vail of snow

Kuva 2. Minna Sjöholm, Rantakatu

Tarkastellessani erilaisia nykytaiteen maisemamaalareita pysähdyin myöskin Minna Sjöholmin kohdalle. Hän tekee jollain tavalla hyvin realistista joskin kuitenkin hyvin utuista maisemaa. Tuo utuisuus tuo maisemalle hieman unenomaisen kuvan. Teokset ovat synkkiä, mutta hieman sävytettyjä. Niistä välittyy kaupunkimaisemia. Kiireisiä ja toisaalta kiireettömiä. Pysähtyneitä hetkiä. Ne ovat toteutettu valokuvan pohjalta. Maalaukset kuvaavat öisiä katuja vähäisessä valaistuksessa. Sjöholm kertookin kuvaavansa muun muassa kauneuden ja rumuuden rajapintaa, yksinäisyyttä ja rauhaa, kiirettä ja näkemättä katsomista. Hän jättää pois yksityiskohtia ja pelkistää antaen valon rajata näkyvät alueet. (Sjöholm 20.1.2018)

Pia Sirén on myös maisemasta inspiroitunut taiteilija, hän erottuukin joukosta tekemällä maisemallisia installaatioita. Enimmäkseen hän toteuttaa niitä hyödyntäen pressuja ja erilaisia muovisia materiaaleja. Nämä maisemat ovat hyvin kaukana luonnollisista ja juuri se onkin jännittävä piirre. Työmaalta lainatut karkeat materiaalit asettuvat maisemaan ja muodostavat sen. Installaatiot ovat maiseman tavoin muuttuvia ja niissä voi kulkea. Hän on

myös maalannut tilallisia maisemamaalauksia ja ne ovat installaatioiden mukaan hyvin pelkistettyjä ja sopivat hyvin yhteen niiden kanssa.

Kuva 3. Pia Sirén, Backdrop

Paikan päällä maisemaa maalatessa on oltava nopea taltioimaan se hetki, minkä tahdomme kankaalle tuoda. Nykypäivänä teknologia on helppo apukeino tähänkin. Mutta ennen maalarit ovat oikeasti menneet sinne ulos pakkaseenkin. On ollut myöskin nykyhetkeä tärkeämpää tuoda esiin juurikin kyseinen maisema, ikään kuin valokuvan tavoin ikuistaa se. Nykytaiteilijoille tärkeämpää on ennemminkin sen maisemassa koetun hetken esittäminen ja tunnelman korostaminen.

Hetkellisyys on elämässä erityisen tärkeää nykyään. Olemme aikatauluttaneet kaiken hyvin tarkkaan ja elämme sen mukaan. Kiire on osa arkea. Rauhallisiin hetkiin siis kätkeytyy paljon mahdollisuuksia, odotuksia. Näitä hetken hengähdystaukoja pidetään elämässä erittäin arvokkaina. Maisemaa tai maalausta siitä siis voisi hyvinkin pitää eräänlaisena aukkona, josta sukeltaa rauhalliseen hetkeen kiireisempäänkin aikaan.

6 MAISEMALLISET MUUTOKSET

Kun maisemamaalaus systematisoitui, syntyi uusia alalajeja ja kansallisia muunnoksia. Esittämistapojen mallit taiteessa levisivät maailmalla, mutta maiseman sosiaaliset ja kulttuuriset perustat olivat kuitenkin erilaisia. Maisematraditioita eri maista vertaamalla näkee eriävyydet selkeästi. Suomessa ja monissa muissa maissa maisemasta tuli tällöin tärkeä osa kansallisvaltion kehitystä varten. Kansallisena symbolina maisema on melko luotettava. Se on pitänyt Suomea yhtenäisenä jopa sotien jälkeisinä aikoina. Se on ollut merkittävässä roolissa Suomen historiassa. (Haila, Kiasma 2006 33-35)

En ihmettele, että maisema on ollut tarpeeksi mielipiteitä yhdistävä tekijä murroksen aikoina. Kyllähän luonto on nykyäänkin useimmiten asia, josta voimme helposti olla kiitollisia. Toisaalta maisemaamme liittyy nykyään myös pientä väheksyntää eikä sitä aina pidetä niin ainutlaatuisen hienona asiana. Suomea pidetään toisinaan myös peräkylän pajulana, missä kuusikorpea on liiakseen. Myös ympäristökysymyksissä mielipiteet jakautuvat radikaalistikin. Ennen ympäristökysymykset eivät olleet yhtä ajankohtaisia ja varmasti ympäri maailmaa on voinut pitää maisemaa neutraalina ja ainakin lähes kiistattomana tekijänä.

Maisema on ollut hyvin vahva ja kuitenkin neutraali elementti poliittisesti ja sosiaalisesti. Maan tuntemus on hyvin pitkälti perustettu maisemaan. Luonto ja maisema ovat luonnollisesti käsi kädessä ja Suomessa molemmat ovat hyvin vahvasti kuuluneet aina jokamiehenoikeuksiimme. Historiassamme on siis pyritty luomaan luontoperustaista kansallismaisemaa. (Louekari 2009, 198-199)

Maisema ei mielestäni kuitenkaan enää ole vahva maan sisäinen yhtenäistävä tekijä, pikemminkin laajemmin yhdistävä. Se yhdistää meitä ympäri maailmaa ihailemaan eri kohteita. Varmasti on aiemminkin yhdistänyt myös laajemmin. On hienoa, kuinka maisema näyttäytyy meille kaikille varmasti jollain tavalla arvokkaana, mutta ei välttämättä enää samalla tavalla kuin ennen. Minusta tuntuu, että Suomen luontoa ihailevat ehkä jopa eniten turistit. Turistiliikenne on lisääntynyt ja maisema saa paljon arvostusta siltä saralta.

Kuvataiteilijoita ei tavallaan vielä edes ollut silloin kun maisemamaalaus syntyi. Maisemamaalauksen synty ei siis ollut yksin taiteilijoiden aikaansaannos. Maalauksille tuli kuitenkin kysyntää taloudellisten ja sosiaalisten murrosten jälkeen. Mutta eräällä tapaa kysyntä juurikin maisemamaalauksille loi kuvataiteilijan ammatin, sillä ne olivat taide-esineitä ihan nykypäivän merkityksessä, niitä valmistettiin myytäväksi ja niillä oli ostajia. (Haila, Kiasma 2006, 34-35)

Mielenkiintoisena asiana koen sen, että tämän voi esittää jopa näin yksinkertaistettuna: Kumpi tuli ensin; kuvataiteilija vai maisemamaalaus? - myös vastaus on yksinkertainen. Mutta todellisuudessa ainakin minä koen sen olevan harmaampi alue. Uskoisin, että ainakin osa maisemamaalanneista ihmisistä on tuntenut itsensä kuvataiteilijoiksi, vaikkei sitä virallista ammattinimikettä olekaan vielä ollut silloin.

Käsitteellisen jäsenyyksen maisema ei myöskään liity pelkästään kuvataiteeseen. Sillä halutaan käsitteellistää ympäristöä ja elinpiiriä. Ihmiset ovat kautta aikojen halunneet välittää toisilleen kuinka erilaisia elinympäristöjä yhteisöillä on. Erojen ja yhtäläisyyksien tunnistaminen vaatii tietynlaista kriittistä etäisyyttä, jonka avulla voidaan tarkastella niitä objektiivisesti. Käsitteelliselle jäsenyykselle yksi olennaisin ja tärkein väline oli kirjoitustaito ja sen synty. (Haila, Kiasma 2006, 35-36)

Kirjoitustaito ja maiseman kuvaaminen ovat siis tukeneet toinen toistaan. Olen yhtä mieltä siitä, ettei maisemaa jäsennetä tai olla jäsennetty ainoastaan kuvataiteen avulla vaan tottakai myös kirjoitustaidon kautta. Sen syntyminen on ollut tärkeää niin maiseman kuvauksessa kuin ylipäätään historiamme kuvaamiseen. Mutta kuten vanha sanonta sanoo - kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa.

Suomen maisemaa on kuvattu erittäin monipuolisesti 1800-luvulta asti. Maa on sivistynyt, kansainvälistynyt ja vaurastunut mutta maisemat ovat vielä toistaiseksi ainakin osittain ennallaan. Toki ympäristö on muuttunut, mutta silti on paljon alueita jotka ovat säilyneet ennallaan. Merkittävä muutos on kuitenkin ihmisten muuttuneet elämäntavat ja ympäristösuhde. Enää emme ole suoraan riippuvaisia maasta ja luonnosta elannon kannalta. Luonto on nykyään eri tavalla arvostettu. Sitä ihailaan ja siellä pistäydytään virkistäytymään. Mutta myös mistä sitä haetaan on muuttunut, nykyään tahdotaan kauemmas tarkastelemaan luontoa. Se on tavallaan myöskin olosuhteiden luoma muutos, nykyään on paljon helpompi lähteä lomamatkalle etelään. (Von Bonsdorff 2011, 121-122)

On mielestäni osittain totta, että ihmiset nykyään lähtevät herkemmin kauemmas nauttimaan maisemista. Sen näkee usein loma-aikoina. Mutta olen myös huomannut muutosta toiseen suuntaan. Osa väestöstä on alkanut karttamaan esimerkiksi puhtaasti hupimatkusteluksi luokiteltuja lomamatkoja hiilijalanjäljen vuoksi. Voisin kuvitella, että siksi myös lähimaisemat ovat saaneet enemmän huomiota. Minusta on hienoa, että kaikkien ei tarvitse lähteä kauas nauttiakseen luonnosta ja maisemasta. Mutta monia varmasti houkuttelee edelleen kokea matka kauemmas ja nähdä miten maisema vaihtuu ympärillä, sillä onhan se hieno kokemus.

Maisema ja asuinympäristö määrittävät niin visuaalisena kokemuksina kuin ruumiillisena kokemuksena kodintunteen Helsingin Sanomien 1990-luvun puolivälissä kerätyissä kertomuksissa. Niissä asuminen muovasi lähiöistä

kotiseudun. Sosiaalisten suhteiden ohella maisemallisella ympäristöllä oli kotiutumiseen hyvin merkittävä vaikutus. Jälkeenpäin palatessaan lapsuuden maisemaan voi muuttuneen maiseman läpikin aistia ja nähdä lapsuutensa asuinympäristön. Luonto on saattanut hävitä lähes olemattomiin pihapiiristä, jossa ennen oli tapana vaikkapa kiipeillä puissa. Meidän mielikuviemme koti ei ole pelkästään neljän seinän sisällä, siihen sisältyy yleensä ympäröivä maisemakin. Koti-ikkunasta näkyvät linnut ja lenkkipolut lähimaastossa kuuluvat yhtälailla kuvaamme kodista. (Saarikangas 2011, 179-181)

Koska ympäristömme muuttuu niin paljon, voimme siis palata lapsuudenmaisemaamme ja nähdä ajankulun siinä. Kun ajattelen omaa lapsuudenmaisemaani, on minun vaikea samaistua tähän ajankulun näkymiseen. Toisaalta on hyvä huomioda, että aikaa siellä vietetystä lapsuudestani on vain tusinallinen vuosia. Palatessani lapsuuden asuinympäristöni tuntuu niinkuin lähes kaikki olisi ennallaan. Nostalgisuus valtaa minut ja saan siitä kylmät väreet. Tulee tunne, että aika olisi pysähdyksissä. Vanha kotitaloni on muuttanut väriään ja puita on harvennettu, muita muutoksia en juuri huomaakaan. Jopa äänimaisema on pysynyt samanlaisena ja luonto on edelleen lähellä. Lyhtypylväät kotikadullani saattavat olla jopa samat kuin lapsuudessani, ainakin väritys ja valaistus iltaisin tuntuu samalta.

7 TAITEELLINEN OPINNÄYTETYÖ

Taiteellisen opinnäytetyöni toteutin maalaamalla. Aiheeni maalaussarjalle tuli minulle helposti, sillä se on kytynyt mielessäni jo lähemmäs kymmenen vuoden ajan. Maisemallinen aihe kuvata leikkipaikkoja hieman epätavanomaisissa tunnelmissa syntyi, kun kävelin seitsemän vuotta sitten eräänä syysiltana kotiin. Sää oli silloin perinteisen syksyinen, kostea, musta ja väritön. Katseeni osui leikkipuistoon, se oli valaistu ja tyhjä. Siellä ei ollut mitään liikettä, ei elottomissa puissa eikä märissä keinuissa. Hidastin askeleita ja jäin ihmettelemään sitä tunnetta mikä valtasi minut. Katuvalo valaisi puiston kummallisen väriseksi ja hieman unenomaiseksi.

Leikkipuisto on niin arkinen ja tavallaan mielikuvitukseton paikka. Se on autio ja merkityksetön ilman lapsia. Aina illan tullen se tyhjenee ja vaikuttaa hylätyltä. Aloin viehättymään ajatuksesta maalata siitä välittyneen tunnelman kankaalle. Haluan välittää sen tuntemuksen mikä ei tavallisesti tule esiin, kun miettii leikkipuistoa.

7.1 LÄHTÖKOHTANA TUNNELMA

Syksyn mittaan pohdin lopputyötäni paljon. Lähtökohtaista leikkipaikkaa ja sitä tunnelmaa etsin kuin neulaa heinäsuovasta. Pyöräilin epätoivoisesti pitkin Tamperetta laidasta laitaan. Minulle oli tärkeää löytää se tunnelma nyt taas uudestaan. Olen vuosien mittaan kyllä aina silloin tällöin valokuvannut hylätyn näköisiä leikkipaikkoja, mutta tarvitsin opinnäytetyöhöni tuoreamman lähtökohdan. En niinkään kuvantarkan esittämisen takia, vaan enemmänkin oman muistikuvani virkistämistä varten. Hetken tavoittamista.

Minusta maisemallisissa teoksissa on aina hyvin tärkeää, että kokemus paikasta on aito ja se välittyy teokseen, oli teos sitten realistinen tai

abstraktimpi. Työn vakuuttavuus ja vaikuttavuus tulee mielestäni tunnelman tavoittamisesta ja sen onnistuneesta välittämisestä. Tuntemus, joka vie meidät katsojina siihen maisemaan.

Muistelin sopivia leikkipaikkoja ja mieleeni juolahti yksi ja toinenkin lupaava kohde. Pettymyksiä toisensa perään. Muistin yhden suosikkini, johon vielä viime vuonna törmäsin sattumoisin keväisellä kävelyllä metsikön keskellä. Se leikkipaikka oli sellainen ränsistynyt ja tavallaan samanaikaisesti satumainen. Siispä suuntasin sinne. Eksyin metsikköön ja pyörin ympyrää, kunnes tulin isolle aukiolle. Maassa oli vain paljon puiden lehtiä ja ilmassa lauloivat linnut. Puistosta ei ollut jälkeäkään. Tiesin kuitenkin, että tämä aukio oli se kohta jossa puisto oli vielä vuosi sitten ollut. Polulle oli asetettu keltapunainen huomionauha osoittamaan, että alueelle oltiin tehty jotakin. Pysähdyin siihen miettimään. Tuli haikea olo ja lopetin leikkipuiston etsinnät.

Kuitenkin törmäsin aivan kotikulmillani sopivan oloiseen vaikkakin uuteen leikkipuistoon. Siellä oli oikeanlainen valaistus. Illalla kuvatessani siellä minua alkoi seuraamaan viereisen lammen nälkäinen ja äänekäs pullasorsalauma. Pullet sorsat kylpivät viereisessä lammessa kaikessa rauhassa. Jäi hyvä mieli kuvauskohteesta.

7.2 TYÖSKENTELYPROSESSI

Valokuvattuani tyhjiä leikkipuistoja tein ensimmäiseksi hyvin niukalla väriskaalalla varustetut luonnokset. Niissä puisto esiintyi hyvin abstraktina ja utuisena kuvana siitä mitä oli. Luonnostellessa en kuitenkaan lähes koskaan tee kovin tarkkaa, sillä haluan antaa ajatuksille ja kuvalle tilaa kehittyä. Ensimmäinen maalaus oli lähinnä kokeellinen versio ja tutustumista aiheeseen. Siihen maalasin jopa sorsan. Työ oli toteutustavaltaan ja ajatukseltaan hieman erilainen, se keskittyi enemmänkin puiston realistiseen kuvaukseen. Tukeuduin ensimmäistä kokeilua maalatessani hieman liiakseen puistoon, jonka valokuvasin. Sitä maalatessa ymmärsin tarkemmin

mihin suuntaan työni pitäisi kehittyä. Jätin valokuvasta maalaamisen vähäisemmälle ja keskityin muistelemaan sitä tunnelmaa mikä minulle on puistoista jäänyt.

Varsinaiseen taiteelliseen lopputyöhöni valitsin MDF-levyn sijasta aidon kankaan. MDF-levyt olisivat olleet vaihtelevan kokoisia, mutta kankaille valitsin suhteellisen perinteikkään maisemamaalauksen kokoisen ja mallisen kiilakehyksen, joista tein jokaisen pohjan. Öljyvärit vaihtuivat akryyleihin ja värinkäyttöni vapautui niukasta hieman laajempaan skaalaan kuin vesiväriluonnoksissa ja ensimmäisessä maalauksessa. Ymmärsin myös tahtovani jättää leikkipuiston kokonaan autioksi, ilman ristinsielua. Niinpä jätin sorsatkin pois ja keskityin liian realistisuuden sijaan enemmänkin väreihin ja niiden luomiin vaikutelmiin. Värit saivat vallan, ja leikittelin kontrasteilla.

Alunperin suunnittelin tekeväni neljä maalausta. Työskentelyprosessin edetessä ja kevään koittaessa tajusin, ettei neljä maalausta riitäkään tälle sarjalle. Ajatuksia oli tullut lisää ja maalaukset eivät vielä kattaneet kaikkea. Paineet lopputuloksesta olivat talven aikana painaneet päälle, ja kädenjälkeni oli ollut hieman jäykkää. Tämän takia neljä ensimmäistä maalausta eivät olleet vielä valmiita. Jätin ne tahallani hieman kesken, jotta pystyin maalaussarjan valmistuttua vielä muokata jokaista ja tehdä sarjasta eheän kokonaisuuden.

Sarjan edetessä kädenjälkeni vapautui ja sain tietyn varmuuden myös koko sarjaan, kun sen sitten viimeistelin. Lopuksi lakkasin työt, sillä lakka nostaa värejä entisestään hyvällä tavalla. Lopputuloksessa maalaussarjani ei kuvaa suoraan olemassaolevia leikkipaikkoja, vaan maalaukset ovat syntyneet enimmäkseen muistikuvien pohjalta. Töiden nimeäminen oli töiden valmistuttua helppoa, sillä olin ideoinut nimiä jo työskennellessäni maalausten parissa. Lopullinen nimi nousi ikäänkuin automaattisesti ja intuitiivisesti mieleen, kun katselin sarjaa ja muistilappuani.

7.3 AJATUSPROSESSI MAALAUSTEN TAKAA

Maalaukset esittävät siis epäpaikkaa. Tyhjiä ja hiljaisia leikkipaikkoja. Tavallisesti leikkipuistossa kuuluisi olla elämää, sellaisena me useimmiten kuvittelemme sen. Mielessämme se on kenties aurinkoinen, vilisevä ja äänekäs paikka. Paikka muistoistamme ja lapsuudestamme. Turvapaikka. Töittäni tärkein tehtävä on herättää tunnetilaa, ei niinkään kuvata tarkasti puiston elementtejä. Koko sarjan nimeksi tuli ”Leikki seis”. Pysähtynyt tunnelma ja ajatuksilla leikittely mielestäni kiteytyy tähän nimeen.

Maalatessani työni ajatus monipuolistui. Puisto metsän keskeltä, joka oli pistetty maan tasalle, pysyi mielessäni houkuttelevasti. Tavallaan tuntui, että se kuuluu kokonaisuuteen. Minun oli siis myös maalattava se. Juuri se maalaus viimeisteli kokonaisuuden. Ajatus kiteytyi siihen. Se on erilainen kuin muut maalaukset, mutta silti se niputtaa ne kaikki yhteen ajatuksellisesti. Minulle on sanottu sen muistuttavan rikospaikkaa. Niin se muistuttaakin ja sieltä on tavallaan viety osa muistoista ja leikeistä poistettujen leikkilinjoiden mukana. Tämän työn nimeksi tuli ”Löytäjän saa pitää”, minkä voi esimerkiksi tulkita tarkoittavan unohdettua ämpäriä. Sen voi myös tulkita niin, että löydettyänne tämän tunnelman tai muiston ja sen merkityksen, saatte pitää sen.

Haluan katsojan jäävän pohtimaan mikä töissä herättää sen selittämättömän tuntemuksen. Siten tahdon myös osoittaa sen hetken mitä monet eivät edes pysähdy katsomaan saati sitten muistelemaan. Autio ja kulahtanut leikkipuisto tienvarressa saattaa jäädä huomiotta, vaikka siitä kulkisi ohi päivittäin. Tämä on arkipäiväinen paikka, joten usein se vain ohitetaan katsomatta tai syventymättä siihen. Jos sitä pysähtyy hetkeksi katsomaan, uskon että jokainen meistä kokee samantyyppisen tunnetilan. Tulee hämmentynyt olo, joka sekoittuu nostalgiaan ja hieman synkempään olotilaan.

Työt sisältävät myös pohdintaa siitä kuinka vanhat puistot raivataan pois. Räsistyneet nostalgiset puistot ovat vaarallisia, rakenteet heikkoja. Niihin kuitenkin liittyy muistoja, lapsuusmuistoja. Paikat ovat silloin olleet turvallisia ja valoisia, myöhemmin ne ovat muuttuneet riskialueiksi. Olen miettinyt myös paljon, miten leikkipaikka tulee tulevaisuudessa muuttumaan. Tavallaan puistomaalaukset sisältävät myös pohdintaa siitä, onko leikkipaikka muuttumassa tarpeettomaksi tavallisessa ympäristössä? Viekö nykyteknologia ja sen kehitys pois tarpeen paikalle jossa leikkiä? Onko leikkipuistojen aika ohi?

8 LOPUKSI

Maisemaa kuvataan nykypäivänä niin monipuolisesti, että aiheesta löytyy loputtomasti puitavaa. Ennen kaikkea itse maisemakäsite on hyvin syvä suo, mistä löytyy paljon määritelmiä ja näkökulmia mitä ei tulisi tavallisesti ajatelleeksikaan. Maisemamaalaus avautuu aivan uudelle tasolle sanan merkitystä tutkiessa. Ensimmäinen ajatus maisemamaalauksesta on aivan eri kuin mitä se nykypäivänä on. Eikä maalaus todellakaan ole ainoa tapa kuvata maisemaa taiteessa. Se on vain yksi lukemattomista tavoista. Luonto ja kokemamme ympäristö kiehtoo edelleen taiteilijoita ympäri maailmaa. Historiassa sillä on jo ollut suuri merkitys meidän maailmankuvallemme ja tulevaisuudessa tulee arvaten myöskin olemaan.

Taiteellinen opinnäytetyöni on ollut pitkä prosessi ja sen kautta olen oppinut paljon omasta työskentelystä. Myös maalaamisen kautta olen oppinut maisemasta ja sen kätkemistä merkityksistä. Ymmärrän myös entistä paremmin paljonko ajatuksia ja merkityksiä maisemamaalaus pitääkin sisällään. Tunnelma tuntuu minusta nykyään entistä tärkeämmältä, vaikka olen aina pitänyt sitä yhtenä tärkeimmistä osuuksista maalatessani.

Ympäröivä näkymä, on se sitten luonnollinen tai ihmisten luomus, tulee aina olemaan merkityksellinen. Toivon mukaan kuitenkin ihmiset tajuavat jatkossakin arvostaa ja vaalia luontoa, jotta emme täysin veisi sitä pois maisemastamme. Siitä herääkin ajatus: Onko maisema enää maisema ilman luontoa? Toisaalta onhan jo nykyään olemassa urbaani maisema, joka onkin suurimmaksi osaksi ihmisen luomus. Maisema tulee silti tulevaisuudessa muuttumaan, se on varmaa.

LÄHTEET

Grahn, M. & Häyrynen, M., "Kulttuurituotanto – Kehykset, käytäntö ja prosessit", Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki & Turun yliopisto, Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitos, Turku 2009

Haila, Y., "Maiseman todellistumisesta" Teoksesta: Karjalainen, T., Sakari, M., Haila, Y., Johansson, H., Nyberg, P. & Aarnio, E., "Maisema", Kiasma, F.G. Lönnberg, Helsinki 2006

Häyrynen, M. & Immonen, O., "Maiseman Arvo[s]tus", Gummerus, Saarijärvi 1997

Johansson, H., "Taiteen luonto ja veden kuvaaminen", Teoksesta: Von Bonsdorff, P., Heinänen, S., Kaukio, V., "Tunne Maisema", Maahenki Oy, Helsinki 2011

Karjalainen, P. T., "Näkökulmaa maisemaan", Teoksesta: Häyrynen, M. & Immonen, O., "Maiseman Arvo[s]tus", Gummerus, Saarijärvi 1997

Karjalainen, T., Teoksesta: Karjalainen, T., Sakari, M., Haila, Y., Johansson, H., Nyberg, P. & Aarnio, E., "Maisema", Kiasma, F.G. Lönnberg, Helsinki 2006

Karjalainen, T., Sakari, M., Haila, Y., Johansson, H., Nyberg, P. & Aarnio, E., "Maisema", Kiasma, F.G. Lönnberg, Helsinki 2006

Kivistö, M., "Hiljainen Huone", Marko Kivistö ja Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa, Helsinki 2011

Kuva 1. Rätty, V., Vail of Snow 2012
<http://villeraty.com/wp-content/uploads/2012/08/venice-bienale.jpg>

Kuva 2. Sjöholm, M., Rantakatu 2013 <http://minnasjoholm.fi/>

Kuva 3. Pia Sirén, Backdrop 2016 www.piasiren.com

Kämäräinen, E., "Akseli Kallen-Gallela", WSOY, Helsinki; Porvoo; Juva 1994

Louekari, S., "Satakunta esitettynä maisemana", Teoksessa: Grahn, M. & Häyrynen, M., "Kulttuurituotanto – Kehykset, käytäntö ja prosessit", Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki & Turun yliopisto, Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitos, Turku 2009

Puolamäki, L. & Raike, E., "Kotimaisema, peritty kulttuuriympäristö", Teoksesta: Grahn, M. & Häyrynen, M., "Kulttuurituotanto – Kehykset, käytäntö ja prosessit", Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki & Turun yliopisto, Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitos, Turku 2009

Räty, V., 2018 "About my art" http://villeraty.com/?page_id=142 Viitattu 8.5.2018

Saarikangas, K., "Asuinmaiseman moninaiset muistot", Teoksesta: Von Bonsdorff, P., Heinänen, S., Kaukio, V., "Tunne Maisema", Maahenki Oy, Helsinki 2011

Sjöholm, M., <http://minnasjoholm.fi/> Viitattu 20.1.2018

Valjakka, T., "Kesäpäiviä", Parvs, Helsinki 2017

Von Bonsdorff, P., "Huomioita ihmisten ja ympäristön suhteesta", Teoksesta: Von Bonsdorff, P., Heinänen, S., Kaukio, V., "Tunne Maisema", Maahenki Oy, Helsinki 2011

Von Bonsdorff, P., Heinänen, S., Kaukio, V., "Tunne Maisema", Maahenki Oy, Helsinki 2011

Wahlroos, T., Gutman-Hanhivaara, L. & All, "Ota sielusi täyteen!", Gallen-Kallelan Museo, Espoo 2011